

Förbandsrapport: Norrbottens regemente (I 19)

Rapportens syfte

Efter Pliktrådets besök på I 19 den 25 september 2019 redovisas här de intryck som gavs vid besöket.

Det finns två anledningar till att Pliktrådet skriver rapporter. För det första underlättar en rapport att minnas alla intryck från de förband som besökts och skapar även underlag för Pliktrådets stora slutrapport. Den andra anledningen är att Pliktrådet kan erbjuda feedback till det förband som besökts.

Om ni hittar något i denna rapport som är felaktigt eller illa underbyggt går det bra att ta kontakt med Lisa Holmqvist i Pliktrådet. Detta görs lättast genom att skicka ett mejl till lisa.holmqvist@pliktradet.se. Det går också att ringa på 070-848 59 91.

Begreppslista

GBU	Gruppbefälsutbildning
OP	Officersprogrammet
SOU	Specialistofficersutbildning
LMA	Lokalt medinflytandeansvarig
TRM	Totalförsvarets rekryteringsmyndighet
PV-konsulent	Personalvårdskonsulent
ÖB MA	Överbefälhavarens Military Advisor
HKV PROD FPE UTB	Högkvarteret produktionsledningen förbandsproduktionsenheten utbildningsavdelningen

Om Pliktrådet

Pliktrådet är det centrala medinflytandeorganet för totalförsvarspliktiga under grundutbildning. Rådet består av fem före detta värnpliktiga, där ledamöterna väljs vid den årliga Värnpliktskongressen. Pliktrådet företräder på nationell nivå samtliga värnpliktiga i Sverige och bedriver intresse- och rättighetsbevakning för deras räkning. Förbandsbesök är en viktig del i Pliktrådets löpande verksamhet.

Om rapporten

Pliktrådet tillser att detta dokument går ut till LMA/rekrythandläggare, förbandschef eller motsvarande funktion samt förtroendevalda värnpliktiga på relevant förband. LMA ansvarar i sin tur för att vidarebefordra rapporten till relevanta funktioner på förbandet och de Pliktrådet träffat under sitt besök samt till berört soldathem. Från och med att Pliktrådet skickat ut rapporten har förbandet två veckor att återkoppla på dess innehåll. Därefter gör rapporten publik genom att skickas ut brett inom Försvarmakten, andra totalförsvarsmyndigheter, riksdagens försvarsutskott, regeringskansli och media.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	3
Inledning.....	3
Besöksprogram.....	4
Organisation	4
Boden kommun	5
Resor.....	5
Utbildning.....	6
Vitsord.....	7
Instruktörer och officerare.....	7
Arbetsmiljö och säkerhet.....	8
Personalvård	8
Fysisk och psykisk hälsa	8
PV-enhet.....	10
Rekrythandläggare	10
Fritid	10
Materiel	11
Jargong	11
Instruktörer	11
Värnpliktiga.....	12
Avvikelse-/olycksrapportering	12
Information och mönstring.....	12
Beställning värnpliktiga	13
Mönstring	13
Medinflytande	14
Utbildning av förtroendevalda	14
LMA	14
Förtroendevalda.....	14
Diskussion	15
Avslutning	18

Sammanfattning

I 19 presenterar många intressanta perspektiv inom flera områden samt visar på stort intresse för att förbättra och utveckla värnpliktsutbildningen.

Plikrådet ser dock några större förbättringsområden gällande medinflytandet, som I 19 måste arbeta vidare med. Samtliga förtroendevalda (förtroendepersoner, NVK-representant samt skyddsombud) ska få sin utbildning senast tre veckor efter val, oavsett utbildning. Plikrådet ser gärna att kompaninämnd hålls en gång i månaden och förbandsnämnd en gång varannan månad. Vi uppmuntrar även till en garnisonsnämnd. Fram till Plikrådets besök har förbandet inte haft någon LMA, vilket har lett till ett bristande medinflytande på förbandet.

Plikrådet ser mycket positivt på förbandets hantering av avvikelser och system för att avlasta plutonchefernas administrativa arbete; en modell som Plikrådet kommer att sprida vidare och rekommendera för andra förband. I 19:s arbete med PV-konsulenter är dessutom mycket imponerande och Plikrådet hoppas att förbandet vill dela med sig av sina erfarenheter till alla de förband som är i uppstartsfasen och införandet av denna funktion. PV-konsulenterna är mycket uppskattade av de värnpliktiga.

Inledning

Det generella intrycket under besöket på I 19 är positivt och Plikrådet fick en positiv bild av förbandet. Detta är inte på grund av förbandets meriter, utan på grund av det goda bemötandet och det engagemang förbandet visade för förbättring, utveckling av utbildning och tillvaron för de värnpliktiga. Chefen I 19 överste löjtnant Jonny Lindfors visade sig intresserad för Plikrådets verksamhet och visade sig öppen för samarbete, vilket speglade hela besöket.

Besöksprogram

Tid:	Vad:	Vart:	Vem:
09:30	Möta upp Plikträdet	C I19 Ordersal	S3
09:45-11:30	Genomgång av <ul style="list-style-type: none"> - Utbildningsupplägg - Utbildningsstyrningar - Medinflytande - Plutons-, kompani-, bataljonsnämnder.	Pansarsalen	C Pbat S3 Huvudförtroendeman
11:30-12:30	Lunch	MR tre renar	Enskild
12:30-15:00	Besök vid kompani: <ul style="list-style-type: none"> - Delta vid/närvara vid utbildning. - Besök logement, fritidsutrymmen, utbildningsmiljöer. - Träffa och umgås med rekryter.		Trosskompaniet
15:00-15:30	Avslutning: <ul style="list-style-type: none"> - Kvarstående frågor/funderingar.	Pansarsalen	C Pbat S3 KC tross Huvudförtroendeman

Ett väl förberett program. Utöver programmet så gav Plikträdet, i slutet av dagen, en kort återkoppling till förbundet samt åt middag tillsammans med de värnpliktiga.

Organisation

Boden garnison hade under förra året cirka 400 värnpliktiga och har i år cirka 500 värnpliktiga.

Plikträdet fick under sitt besök träffa pansarbataljonen som bedriver grundutbildning. De utbildar tre kompanier: brigadspaningskompani, trosskompani samt stab- och understödskompani.

Chefen I 19 berättade för Plikträdet att Norrbottens regemente har många och stora områden att öva på, något som många förband runt storstäderna i Sverige saknar.

Mötet med pansarbataljonen var positivt och likt C I 19 så var bataljonschefen för pansarbataljonen överste löjtnant Rickard Daleke positivt inställd till Pliktrådets besök och var mycket intresserad av samarbetsområden.

Rådet frågade pansarbataljonen hur de upplever ökningen av antalet värnpliktiga, samt om befälen i och med ökningen upplever att de är överbelastade. Bataljonen uttrycker att befälen inte upplevs som överbelastade. De säger också att vi måste ”luta oss framåt” och förtydligar att saker som de gjorde förr var bra, som till exempel att man hade kompanisyster, PV-konsulenter, fritidskonsulenter och ett gott samarbete med Bodens kommun.

Boden kommun

Major Pakkala rekryteringsofficer berättade om kommunens stora engagemang och intresse för de värnpliktiga. Han berättade om kommunens satsning på samarbete, som de kallar för ”Bodenmodellen”. Efter inryck så genomförs det en stadsvandring för att de värnpliktiga ska få bekanta sig med lokala aktörer och motsvarande. Det hålls även en välkomstmiddag för de värnpliktiga i syfte att sprida information om kommunen, dock riktar sig detta främst till blivande GSS/K.

Förbundet och kommunen riktar sig inte bara mot de värnpliktiga. I rekryteringsarbetet så besöks även skolor, framförallt skolelever från Norrlandsregionen som går i 2:an på gymnasiet. Målbilden är att varje individ ska möta Försvarmakten tre gånger innan studenten. Skolbesök genomförs en gång per kvartal och skola, där dessa besök är uppdelade mellan förbanden och regionerna. Man har även ett samarbete med Bernadottegymnasiet som tillsammans med Försvarmakten anordnar och genomför vinterläger med gymnasieelever från skolan. Förbundet framför att tidigare funktion ”skolinformatör” var mycket positiv och det finns en önskan om att funktionen ska återupprättas; en åsikt som Pliktrådet delar med förbundet.

Resor

Pliktrådet har uppfattat att resor för värnpliktiga är ett problem, speciellt påtagligt i Norrlandsregionen. I dagsläget delas resan upp mellan resebyrå och förbanden. Detta gör att det är svårt för förbundet att koordinera resorna för sina värnpliktiga och en del värnpliktiga tvingas vänta på anslutande färdmedel i flera timmar vid flygplats eller motsvarande.

Detta bidrar till orimligt långa resor. Ett exempel: Försvarmakten har endast avtal med SJ, vilket gör att de som ska vidare med tåg från Arlanda måste vänta på SJ-tåget, som går väldigt sällan.

En lösning på framförallt samordning av bussar och andra gemensamma transporter tror förbundet är att lägga hela resebokningen på ett och samma ställe, så att resorna exempelvis kan samordnas med A9. Pliktrådet hoppas att man inleder ett samarbete med närliggande förband så att man lokalt hittar bästa möjliga lösning. Samtidigt hoppas vi att förbanden fortsätter att uppmärksamma dessa problem i linjeorganisationen, tillsammans med Pliktrådet.

Utbildning

Samtliga som ska rycka in bjuds in till en introhelg som äger rum v.20/21. Under introhelgen får värnpliktiga från föregående kull frivilligt stanna en helg för att ta hand om nästkommande års värnpliktiga. Detta är ett väl fungerande system som förbundet planerar att fortsätta med.

I 19 hade i år 174 inryckande 11-månadersvärnpliktiga och 103 stycken 9-månadersvärnpliktiga. Nedan i tabellen finns en översikt för inryckande och det totala antalet avbrott som förbundet har haft, fram till datumet för Pliktrådets besök.

2019-09-12

11mån	Inryck	Avbrott	Aktuellt läge
Kvinnor	20	3	17
Män	154	13	141
Tot.	174	16	158

2019-09-12

9mån	Inryck	Avbrott	Aktuellt läge
Kvinnor	2	0	2
Män	101	4	97
Tot.	103	4	99

Kommentar: Avbrotten har till största del berott på medicinska skäl som varit kända sedan innan inryck.

Bataljonen anser att utbildningarna måste göras om till värnpliktsutbildningar, i stället för tidigare utbildningsupplägg som var längre och menat för anställning. De berättar även att man på förbundet försöker utbilda mot förband, även fast den enskilde i slutändan kan välja att söka anställning på ett annat förband.

I övrigt uttrycker bataljonsledningen att det är ett antal moment som stör utbildningen.

Högvakten är exempelvis ett problem för I 19:s planering. De önskar att deras högvaktsperiod låg någon vecka längre fram, för att få ihop övrig utbildning.

Utöver högvakten uttrycker både anställda och värnpliktiga att allt går för långsamt, allt från kalsonger till pansarvagnar.

Pliktrådet har förstått att högvakten är ett moment som ofta stör utbildningen på förbanden. Detta på grund av att tilldelning av högvakt tar till synes inte hänsyn till de olika förbandens utbildningsupplägg och scheman. Sveriges värnpliktiga har vid Värnpliktskongressen 2019 krävt "att eventuell högvaktstjänst inte inverkar negativt på den ordinarie utbildningen". Detta är Pliktrådets mål och vi arbetar för att högvakten ska störa så lite av utbildningen som det är möjligt.

De förtroendevalda förklarar för Pliktrådet att tvättbytet är ett stort problem; så pass stort att man får välja om man vill äta frukost eller byta kläder, på grund av de långa köerna.

Bataljonen kan instämma med detta och berättar att det är ett större problem, men att man är medveten om det och vidtar åtgärder för att få bukt med detta.

Pliktrådet tolkar situationen som att den är under kontroll och att den just nu hanteras på förbandet. Om så inte är fallet måste det lösas omgående.

Förra året hade förbandet nästan 100 procent fortsatt engagemang. Det ser man på I 19 som ett bra kvitto på utbildningen. Pliktrådet håller med och tycker det är kul att det finns ett så stort intresse för fortsatt engagemang, då det tyder på god stämning och en positiv upplevelse från värnplikten.

Vitsord

Det finns en bred uppfattning om att vitsordssystemet behöver utvecklas. Kompaniledningarna menar att steget mellan betyget 0 och 1 är alldeles för stort.

Betyget 0 – innebär att individen inte kan lösa uppgift, det vill säga ej krigsplaceringsbar.

Betyget 1 – innebär att man ligger strax under snittet, det vill säga att man är ganska bra.

Det är svårt att göra en rättvis bedömning, då 0–5 systemet saknar ett betyg för personer som befinner sig under snittet men som är stridsdugliga. Förbandet hade under förra året ett fall där betyget 0 delades ut. Kompaniet hade under utbildningen haft en omfattande dialog med den värnpliktige, men såg ingen förbättring.

Efter besöket har Pliktrådet fått en tydligare förståelse för vad som är problematiskt med det nya systemet och tar med sig detta.

Instruktörer och officerare

Befälslagen på I 19 känner sig inte överbelastade och detta tror man beror på att man delvis använder sig av K-soldater som hjälpinstruktörer och förstärkning, samt att man har anställt administratörer som utför stora delar av arbetet i PRIO. Detta avlastar framförallt plutoncheferna, men i sin helhet har det lett till en mer hållbar arbetsmiljö för befälslaget.

Pliktrådet frågade bataljonen om befälen och instruktörernas utbildning. Förbandet berättar att innan de kommer till bataljonen så har de genomfört officersutbildningen och när de kommer till bataljonen så får de nya officerarna genomföra en befälsutbildning där man välkomnar dem till I 19. Samtliga hjälpinstruktörer måste också ha genomfört en grundläggande befälsutbildning för att få verka som hjälpinstruktörer på kompanierna. Gruppcheferna får utbildning tre månader in i sin utbildning, det vill säga i samband med 9-månadersinrycket.

En psykolog träffar befälen pratat om stress inför inryck. Bataljonen berättar att förberedelsetiden inför ett inryck är mycket kort eftersom de har 11-månadersinryck.

Bataljonen berättar även för oss att det finns en önskan om att OP och SOU måste riktas mot Forsvarsmaktens satsning på värnpliktiga. I dagsläget är denna utbildning riktad mot att truppöra men inte mot att utbilda värnpliktiga.

Arbetsmiljö och säkerhet

Personalvård

Under besöket på I 19 fick Pliktrådet träffa G1, personalvårdsteamet och under mötet diskuterades värnpliktigas hälsa och välmående. Under mötet närvarade:

Erika, HR specialist rekrytering

Jan, HR specialist rehab

Mattias, Fritidsamordnare

Anders, G1 personalplanering, rättstjänstansvarig personal

Pia, kompanisjuksköterska

Helena, läkare Försvarshälsan

Tommy, sjukgymnast Försvarshälsan

Fysisk och psykisk hälsa

G1 berättar att största skillnaden från inrycket 2018 är att fler avbrott nu görs på grund av medicinska åkommor. Dessa beror framförallt på tidigare skador; skador som har varit kända hos TRM men där individerna ändå har blivit pliktade. Enligt G1 är det många av dessa individer som på grund av sina skador inte borde gått vidare i processen.

Exempel på medicinska skäl som man tagit emot på I 19, men som enligt Försvarshälsan borde sorterats bort vid mönstring, är: allergier, ryggskada, plattfot och motsvarande. De nämner även andra fall som tagits emot men borde ha sorterats bort, så som ansökan om vapenfrihet. I dessa fall har värnpliktiga fått instruktion om att åka till förbanden för att ”testa och se hur det går”. Detta anses av Försvarshälsan och personalen på I 19 vara uppenbart problematiskt och synnerligen allvarligt i och med pliktlagen, det vill säga att värnpliktiga inte kan avbryta utbildningen, samt att risken för bestående men ökar.

Försvarshälsan ger oss några konkreta exempel på typfall som har förekommit.

1. En värnpliktig har hört av sig till TRM innan inryck med rekommendation från läkare som lyder att hen inte ska påbörja grundutbildningen, men personen fick avslag. Hen hörde då av sig direkt till I 19. Försvarshälsan gjorde en bedömning och hen fick av Försvarshälsan beviljad “avbruten värnplikt”.
2. I 19 har haft två fall av grav plattfot. Försvarshälsan menar att det är konstigt att dessa lyckats ta sig igenom mönstringen. Dessa bör inte ha fått påbörja sin värnplikt eftersom dessa individer högst sannolikt kommer att få problem med fötterna och riskerar att få men för livet.
3. En värnpliktig vid A 9 ansökte om att få vara vapenfri, men ansökan fick avslag. Detta ledde till att den värnpliktige fick avbryta utbildningen på grund av psykiska skäl. Försvarshälsan anmärkte på detta och tyckte att det hela var mycket märkligt.

Försvarshälsan efterfrågar också en väg in, eller ett samarbete med, TRM för att kunna diskutera dessa fall. Även ledningen pansarbataljonen instämmer och uttrycker samma problematik gällande medhavda skador och att skillnaden i antalet fall är märkbar jämfört med tidigare år.

För att minska antalet skador har Pansarbataljonen minimerat utbildningsmomentet närkamp eftersom detta är ett moment som tidigare i för hög grad har medfört skador. För att samtliga ska följa belastningsplanen har man också satt stopp för användandet av gymmet för de värnpliktiga. De får tillträde till gymmet senare under utbildningen.

På I 19 har man dessutom anställt en kompanisjuksköterska som arbetar nära de värnpliktiga, något som ses väldigt positivt på förbandet. Kompanisjuksköterskan planerar även att följa med ut i fält.

Plikträdet frågar Försvårshälsan om det är något materiel som skapar problem för dem, och i så fall hur man på förbandet försöker lösa det. Försvårshälsan berättar om Känga 90 och förklarar att man försöker lösa problemet genom att dela ut färdiggjutna inlägg till samtliga värnpliktiga. Om Känga 90 inte alls fungerar finns det möjlighet till att nyttja Känga 08, dock blir denna blöt och i ett subarktiskt klimat blir kängan alldeles för kall. För den individ som haft problem med Känga 90, bytt till Känga 08 och fortfarande har problem, så gör Försvårshälsan bedömningen att individen inte kommer att bli "hel" förrän 6–12 månader senare. Detta på grund av att processen är lång. Man provar kängor under flera veckor och när man haft problem i så många veckor plus att belastningen ständigt ökar finns inget utrymme för lämplig rehab. För att få ut andra kängor så skriver Försvårshälsan ett intyg, men detta gäller bara skor och inget annat materiel.

Plikträdet frågar även hälsan om de värnpliktiga vaccineras mot TBE, vilket samtliga gör. Plikträdet ställer då frågan vad som händer om en värnpliktig skulle behöva grundläggande vaccin, det vill säga om man inte följt barnvaccinationsprogrammet. Försvårshälsan förklarar att i sådant fall kan de erbjuda det vaccin som behövs, men detta är ingenting man frågar de värnpliktiga om.

Försvårshälsan har tre psykologer på förbandet och de berättar att omedelbar vård anses viktigt. Helst samma dag, i värsta fall inom en vecka. Om detta inte är möjligt får den värnpliktige träffa läkare eller motsvarande under tiden psykolog är onåbar. Detta är dock sällan förekommande.

Pansarbataljonen berättar också att under GBU genomförs en utbildning i psykisk hälsa och kamrathjälp med pastorn. Denna är uppskattad av befälslag som såg den komma till användning i och med dödsfallet i fjol. Värnpliktiga upplever det avstressande att prata med pastorn samt att man mellan kompanier får en chans att kopplas socialt till varandra. På I 19 har man även med den psykiska påfrestningen i belastningsplanen som en del i belastningsstegen.

Som nämnt under rubriken "Instruktörer och officerare" så utbildas kärnbefälslaget i grundläggande psykisk hälsa. De yngre befälen samt temporära instruktörer missar alltså denna och får ingen utbildning i psykisk hälsa.

PV-enhet

PV-enheten på I 19 består av två HR-specialister rekrytering, två HR-specialister rehab och en fritidsamordnare. HR-specialisterna kan bidra med stödsamtal av olika slag.

Erika (HR.spec.rekry) anser sig vara lättillgänglig för de värnpliktiga och de värnpliktiga delar den uppfattningen. Hon följer bland annat med ut i fält som psykosocialt stöd.

Jans (HR.spec.rehab) uppdrag ser lite annorlunda ut. Jans uppdrag är ofta längre, i och med att värnpliktiga som är i behov av rehab har rätt till stöd i fem år efter avslutad värnplikt.

Utöver detta är det alltid minst en person med från PV-enheten vid en granskningsnämnd. Precis som Försvårshälsan önskar PV-enheten en väg in eller ett tydligare samarbete med TRM. Pliktrådet fick också höra att man förr fick prata med PV-konsulenterna i samband med vapenfriärenden och att konsulenterna var med och stöttade genom den processen. Detta är något man funderar på att gå tillbaka till.

Rekrythandläggare

Rekrythandläggare Ulf Johansson nämns vid upprepade tillfällen. De beskriver honom på förbandet som ett "universalverktyg", men han sköter främst rättstjänstfrågor och rättsärenden.

Pliktrådet frågar hur förbandet sköter utbildning av de värnpliktiga i deras skyldigheter och rättigheter. Denna utbildning sköts av respektive kompani och drivs av befälslaget, inte av Ulf. Pliktrådet vill förtydliga hur viktigt det är med den här informationen. De flesta värnpliktiga har ingen aning om att de har rättigheter och möjlighet till ersättningar och förmåner under deras plikt. Detta är extra viktigt just eftersom de lever under pliktlagen. Om förbandet och de värnpliktiga vid förbandet anser att informationen når de värnpliktiga på ett väl fungerande sätt så är det bra, annars vill Pliktrådet att man ser över den information som förmedlas samt på vilket sätt den delges de värnpliktiga.

Ulf medverkar vid granskningsnämnd, som är det sista formella steget i en avbruten utbildning. Pliktrådet frågar om granskningsnämnderna har fungerat bra hittills eller om man har stött på några problem. Det enda fallet som inte har gått helt enkelt är det fallet där en värnpliktig vid A 9 fick avslag på en ansökan om vapenfrihet, samma händelse som nämns under rubriken "Fysisk och psykisk hälsa". I övrigt har de vapenfriärenden som man haft gått smidigt. Förbandet har inte hanterat några disciplinärenden under året.

Fritid

Mattias, som är fritidssamordnare, erbjuder exempelvis evenemang och aktiviteter såsom paintballkvällar och jägarexamen. Mattias arbetar även för att de värnpliktiga ska få bättre förutsättningar under sin lediga tid, exempelvis fri lokaltrafik som tyvärr inte är uppnått ännu. Han erbjuder även de värnpliktiga studievägledning.

Fritidslokalen inne på området är öppen dygnet runt och soldathemmet, som Mattias har god kontakt med, har öppet till 22:00 varje dag. På soldathemmet finns wifi och datorer som är fritt för de värnpliktiga att nyttja.

Både Mattias och kompaniledningarna önskar en bättre kommunikation och samverkan för att få fram ett schema över de värnpliktigas ledighet och underlätta Mattias planering. Det är viktigt att de värnpliktiga får ett tydligt schema över deras ledighet så att de kan delta i fritidsevenemang. Ett gott samarbete mellan fritidssamordnare, soldathem och befälslag krävs för att de värnpliktigas fritid ska bli meningsfull och så bra som möjligt. Plikträdet hoppas på en förbättrad dialog mellan dessa parter för att samtliga ska kunna planera sin tid och verksamhet.

För att förbättra kommunikationen mellan fritidssamordnare och de värnpliktiga hade Mattias önskat ett digitalt system, exempelvis en applikation. Plikträdet nämner *It's Learning* som är en plattform som en del förband just nu testar och använder sig av.

De värnpliktiga delar uppfattningen med Mattias; de anser att ett schema över de närmsta veckornas kvällstjänstgöring hade underlättat mycket. Pansarbataljonen berättar att man i dagsläget inte har något fritidsombud bland de värnpliktiga som kan vara med att driva de här frågorna, men det är något man tror kommer behövas framöver.

Materiel

Befäl och värnpliktiga berättar att det finns ont om storlekar på förbandet, framför allt mindre storlekar. Men de har även problem med att materiel saknas och att värnpliktiga inte får ut rätt antal. Utöver detta så motsvarar utrustningskortet inte befattningarna och enligt bataljonsledningen saknas saker på utrustningskortet, såsom kompasser. Utrustningskortet skiljer sig också mellan 9- och 11-månadersvärnpliktiga.

Bataljonen berättar att de vill köpa in knäskydd men att Försvarmakten har sagt nej. Mycket konstigt, eftersom Plikträdet har besökt andra förband där kompanierna har köpt in knäskydd. I övrigt uttrycker förbandet stor irritation över att inget har hänt med materiel för kvinnor på flera årtionden: *"På 40 år har det inte hänt någonting förutom stora badlakan"*. En uppfattning som Plikträdet delar med förbandet.

Jargong

Instruktörer

I början av utbildningen gjorde några av de yngre instruktörerna felsteg i stressade situationer. Detta har tagits upp på förbandsnämnd och därefter har man haft personliga samtal med de befäl och instruktörer som varit inblandade. Ledningen berättar att de upplevde samtalet som givande och uppfattade att det mottogs väl. De värnpliktiga intygar detta och upplever en förbättring efter att frågan behandlades.

Det märks att förbandet tar de värnpliktigas åsikter på allvar. Plikträdet ser mycket positivt på att de värnpliktiga vågar lyfta problem såsom ovälkommen jargong bland befäl, det visar på ett öppet klimat, samt att de värnpliktiga upplever skillnad efter att de uppmärksammat problemområden.

Värnpliktiga

De värnpliktiga upplever att det finns en hård jargong och stämning sinsemellan. Detta är något som inte har uppmärksammats bland befäl.

Efter Pliktrådets besök kommer de värnpliktiga att lyfta frågan vidare. Exempel på icke välkommande jargong som de värnpliktiga har mellan varandra är kommentarer såsom "spring snabbare" under fysträning, eller att man får kommentarer som "jag är också sjuk men tränar ändå" när man är sjuk och inte ska delta i verksamheten. Det olyckligt med en så pass hård jargong de värnpliktiga emellan att de själva upplever det som ett problem och att detta inte uppmärksammats av befäl.

Pliktrådet vill att de förtroendevalda lyfter problemen på plutonsnivå och uppmärksammar befälen på detta så att befäl och instruktörer kan följa upp problemet.

Avvikelse-/olycksrapportering

Pansarbataljonen på I 19 verkar ha ett väl fungerande system för hantering av avvikelserapportering, där avvikelseblanketter finns tillgängliga ute på alla plutoner. Bataljonen har sedan tre administratörer som handlägger alla de administrativa uppgifterna, varav även olycksrapportering.

Värnpliktiga lämnar sin blankett till närmsta chef, befäl eller annan anställd som lämnar den vidare och visar för kompanichefen så att hen är medveten om allt som händer på kompaniet. Blanketterna och anmälningarna lämnas sedan vidare till administratörerna som sedan knappar in det i systemet. Allting anmäls på bataljonen och förbandet visar en tydlig förståelse för att detta bidrar till deras egen utveckling. Allt från nageltrång till risk för större skador och händelser anmäls. Detta omhändertas mycket väl.

Information och mönstring

Förbandet säger att de har ett fungerande samarbete med TRM, men de olika enheterna önskar mer av samarbetet, bättre och utökad kontakt. De problemställningar som förbandet gemensamt lyfter handlar till stor del om beställning av värnpliktiga samt mönstringen och dess förbättringspotential.

Beställning värnpliktiga

I 19 ser två huvudsakliga problem vid beställning av värnpliktiga. Det första problemet är att man vid beställning vill beställa en bataljon, vilket man i dagsläget inte kan göra utan man måste beställa individer. Det leder i sin tur till att behovsättningarna måste göras i flera steg med handläggning i varje led, vilket bidrar till många felkällor. Detta ger alltså utrymme för mänskliga misstag, något som flera påpekar under besöket. Problem två vid beställning är att beställningen läggs innan förbandet vet vad de kommer att ha för tillgång på materiel. Det är framförallt stridsvagnar och liknande som innebär begränsningar. Förbandet förklarar att de exempelvis beställer fem förare, men när de ska börja utbilda har de kanske bara tillgång till en stridsvagn, vilket leder till att fyra då tvingas byta befattning.

Förbandet önskar att beställningen av värnpliktiga och materieltilldelningen (MFO) sker samordnat. Problemet har lett till att 40 individer på I 19 inte fick den befattningen som de blev tilldelade hos TRM. Det har man löst genom att tilldela de drabbade individerna så snarlika befattningar som möjligt.

Mönstring

Närmste mönstringskontor för de som bor i norra Sverige ligger i Stockholm. Det innebär långa resor för de som kallas till mönstring. Alla erbjuds tågresa till mönstringen, vilket för många innebär 12 timmar nattåg enkel väg. Detta tror I 19 leder till sämre mönstringsresultat. De värnpliktiga har berättat för förbandet att de var mycket trötta när de kom fram efter den långa och nervösa resan. Enligt de värnpliktiga ledde detta till att de presterade sämre på framförallt det teoretiska provet än vad de skulle gjort annars. I 19 och förbanden i norr önskar att man öppnar ett mönstringskontor i norra Sverige. De berättar också att det finns mobila mönstringsinstrument på F 21 men att de inte används.

Diskussionen är ytterst intressant och relevant. Plikträdet har fått höra att man planerar att öppna ett nytt mönstringskontor, det är dock oklart var det ska ligga. Plikträdet ska i sin dialog med TRM framföra att kontoret, med hänsyn till de nordliga grundutbildningsförbanden, bör placeras i norra Sverige.

I 19 berättar att man i år har haft fler som kommit till förbandet med medicinska problem i jämförelse med föregående år, som beskrivet under rubriken "Fysisk och psykisk hälsa". Förbandet upplever detta som ett stort problem och önskar att TRM inte skickar individer med dessa typer av skador vidare.

Slutligen berättar befälen att de värnpliktiga kommer med massor av förväntningar som man på förbandet inte kan leva upp till. De värnpliktiga säger sig ha blivit lovade saker vid TRM som har skapat förväntningar, exempelvis att de kommer att bli gruppchefer eller att de kommer att få ta körkort. TRM måste bli noggrannare med vad de säger och de kan inte lova de värnpliktiga sådana saker. Det är bra att förbandet uppmärksammar dessa frågor. Plikträdet är väl medvetna om detta och arbetar aktivt med det i projektet *Information och mönstring*.

Medinflytande

På I 19 genomförs veckovis, alternativt varannan vecka, plutonens timme. Detta är lite beroende på verksamhet. Kompani- och förbandsnämnd genomförs v.933, v.950 samt v.015. Det kvinnliga nätverket har uppstartsmöte v.939 och kommande möte ska äga rum v.949. Förbundet berättar även att de funderar på att hålla i en garnisonsnämnd. Denna skulle i så fall äga rum cirka två gånger om året.

Utbildning av förtroendevalda

Förtroendepersonerna för 9- respektive 11-månadersvärnpliktiga får sina utbildningar samtidigt. Detta innebär att förtroendepersonerna som representerar 11-månadersvärnpliktiga går cirka tre månader i deras uppdrag innan de får sin utbildning. De hinner nästan gå igenom hela grundutbildningen innan de känner till sina roller och uppdrag.

De första månaderna är den period som de flesta upplever mest påfrestande och som den mest formande fasen i utbildningen. För att medinflytandesystemet ska fylla sin funktion så måste förtroendepersonerna kunna fullfölja sitt uppdrag från ett tidigt stadie i utbildningen.

Samtliga rekrytskyddsombud får sin utbildning i v.941 (7 oktober av G1 personalvårds-teamet). Det medföljer samma problem som gällande förtroendepersonerna.

LMA

När Pliktrådet kom för att besöka I 19 fick vi reda på att de inte har någon LMA. Pliktrådet anser detta vara allvarligt eftersom det är till LMA:s uppgift att samordna medinflytandet och utbildningarna till samtliga förtroendevalda. Detta kan också vara en förklaring till varför förtroendeperson- och rekrytskyddsombudutbildningarna ligger så sent i utbildningen. Pliktrådet framförde kritiken under besöket och samma dag delades uppdraget ut och förbundet har nu en LMA som ansvarar för de värnpliktigas medinflytande.

Det är regementsförvaltaren som har fått uppgiften som LMA. Han, tillsammans med kunnig personal, kommer att vägleda medinflytandet tillsammans. De snabba åtgärderna ser vi som positivt och det visar att I 19 är ett förband som tar medinflytande på allvar.

Förtroendevalda

De förtroendevalda förmedlar att de alla upplever en god stämning bland kamraterna, utöver den jargong som finns beskriven under rubriken "Jargong" och "Värnpliktiga". Det finns en del frustration och det rör sig om sådant som är känt, det vill säga brist på materiel, undermåliga reseförbindelser, dålig och missledande information vid mönstring samt upplevda lögnar vid mönstringen. Detta är faktorer som leder till bristande engagemang under utbildningen; de förtroendevalda berättar att det finns ett flertal som uttryckt att de inte vill vara där. Enligt dem själva beror detta oftast på att man hade förväntat sig något annat eller att man ville ha en annan befattning. Utöver detta trivs de värnpliktiga bra, både med befäl och utbildning.

De värnpliktiga frågade Plikträdet vilka regler som gäller kring indragen nattpermission. Det visade sig att man på I 19 haft indragen nattpermission efter fält. Plikträdet förmedlar att man inte får dra in nattpermissionen om det inte finns ett syfte kopplat till utbildning eller tjänsteutövande. Om syftet med indragen nattpermission dygnet efter fält är av säkerhetsskäl är det alltså en godtagbar anledning. Plikträdet uppmanar de värnpliktiga och förtroendevalda att fråga sina befäl om syftet med den indragna nattpermissionen.

De åsikter och frågeställningar som de förtroendevalda lyfte med Plikträdet hoppas vi att man nu har lyft och behandlat på förbandet.

Diskussion

Som helhet ger I 19 ett mycket gott intryck; de visar ett stort engagemang för medinflytandet och värnpliktsfrågor. Plikträdet möts av en positiv stämning från både värnpliktiga och ledning. Det är kul att höra om engagemanget från Bodens kommun och vi hoppas på en fortsatt god dialog mellan förbandet och kommunen. Förbandet arbetar aktivt med att informera skolelever, vilket vi i Plikträdet ser som mycket positivt och vi arbetar gemensamt för att återinföra skolinformatörer.

Bataljonsledningen lyfte ett mycket intressant perspektiv på värnpliktsutbildningen, då den idag är formad för en soldat som är menad att ta anställning efter sin grundutbildning. I och med ökade värnpliktskullar och pliktlagen kommer antalet värnpliktiga som inte tar anställning att öka. Detta innebär att vi måste utbilda mot krigsplaceringar. Förbandet vill utbilda ett förband och inte enskilda individer som sedan går vidare och tar anställning någon annanstans. Detta gör sig väldigt tydligt i flottan där man efter sin grundutbildning inte ens kan bli krigsplacerad i sin befattning eftersom man inte har gjort tillräckligt med fartygstjänst under sin grundutbildning. Det är en intressant fråga som Plikträdet kommer att arbeta vidare med.

För de förband som har 11-månadersinryck är förberedelsetiden kort för befäl och instruktörer. Plikträdet har förstått att detta leder till prioriteringar i utbildningar och förberedelser. Detta gör det ännu viktigare att befälen är väl utbildade och förberedda redan innan de kommer till förbandet. Bataljonen uttryckte en önskan att OP och SOU riktas mer mot Försvarsmaktens satsning på värnpliktiga. Idag är dessa utbildningar fokuserade på att truppöra, inte mot att utbilda värnpliktiga.

Plikträdet gläds åt att befälslagen i alla fall får träffa en psykolog och prata om stress; det är en viktig fråga för de värnpliktiga och Plikträdet arbetar för att tillsammans med övriga Försvarsmakten ta fram en central utbildning i stress och psykisk hälsa för befäl och värnpliktiga.

Under besöket hade vi ett givande samtal med Försvarshälsan. De presenterade att de i år har haft en stor ökning av antalet värnpliktiga som har skador redan innan de påbörjat sin utbildning. Detta är bekymrande och tyvärr någonting som Pliktrådet har fått höra från ett flertal förband. Försvarshälsan och pansarbataljonen uttrycker en önskan om ett utökat arbete med TRM, vilket Pliktrådet förespråkar och hoppas att förbandet får till det samarbetet. Problematiken med medhavda skador är en diskussion som rådet lyfter vidare till TRM och andra instanser. Vi hoppas att man på förbandet gör avvikelserapporteringar samt för en dialog med TRM och utvärderar årets inryck. Försvarshälsan framförde också att man vid mönstring har uppmanat värnpliktiga att åka till sitt förband för att ”testa och se hur det går”. Detta är mycket problematiskt i och med pliktlagen, precis som Försvarshälsan säger. Pliktrådet ska ta frågan vidare och önskar att man fortsätter på förbandet att uppmärksamma problem som dessa.

Kompanisjuksköterskorna verkar vara uppskattade av både befäl och värnpliktiga. Det är viktigt att de finns med och syns även ute i fält, då det skapar trygghet och ger möjlighet att förebygga och lindra skador under övningar och fältveckor. Förbandet har bra rutiner för psykisk vård och det är tydligt att man tar det på allvar. Pansarbataljonen uppmärksammade att man under en utbildning med pastorn pratar om psykisk hälsa och kamrathjälp, vilket är en väldigt uppskattad utbildning. Viktigt och mycket positivt är att man på I 19 har valt att ha med psykisk påfrestning i belastningsplanen. Förbandet ligger i framkant i arbetet med psykisk hälsa och Pliktrådet hoppas att förbandet kan och vill sprida sina metoder till andra förband som kan ta efter.

PV-konsulenterna har en betydande roll på förbandet och de är mycket uppskattade av alla. Konsulenterna verkar ha en god dialog med kompanierna och de värnpliktiga. Många förband runt om i Sverige frågar Pliktrådet vad PV-konsulenterna ska fylla för funktion och hur den rollen ska få en naturlig plats på förbandet. Detta är I 19 mycket duktiga på och är en förebild i arbetet för Sveriges grundutbildningsförband.

De vanligaste skadorna som förekommer hänger ihop med det materiel som orsakar absolut flest skador, vilket är Känga 90. Man har försökt förebygga skador genom att dela ut färdiggjutna skoinlägg till de värnpliktiga. Om Känga 90 ändå inte fungerar så får man ut 08, men den är tyvärr värdelös i det subarktiska klimatet. Det är positivt att man är flexibel på förbandet och försöker hitta fungerande lösningar, men tyvärr är det så att läkningsprocessen ofta är lång och belastningen ökar ju succesivt under hela utbildningen, vilket inte lämnar något utrymme för lämplig rehab. Rehabtiden är ett nytt intressant perspektiv som rådet tar med sig och Pliktrådet fortsätter arbetet med alternativ till Känga 90 och hoppas få stöd från förbanden i frågan.

På förbandet har man ont om storlekar, framförallt mindre storlekar, men de har även problem med att materiel saknas samt att man inte får ut rätt antal på förrådet. Pliktrådet är medvetna om att man försöker lösa de problem man kan på plats. Men att det är ont om små storlekar och att det saknas saker på utrustningskorten, det vill säga att utrustningskorten inte är anpassade efter befattningarna, är ett övergripande problem som Pliktrådet fått uppmärksammat på flera förband. Det är en fråga för grundutbildningsförbanden att driva vidare. Förbandet uttrycker också en stor irritation över att ingenting har hänt med materiel för kvinnor på flera årtionden, en åsikt som Pliktrådet delar. Pliktrådet är idag med och försöker medverka till en mer jämställd materielanskaffning och hoppas på resultat.

Pliktrådet önskar att förbanden löpande kan informera de värnpliktiga om relevanta projekt och utvecklingsarbeten som genomförs. Exempelvis så är materiel en viktig fråga för värnpliktiga och det ligger därför i deras intresse att bli informerade om Försvarens arbete i berört ämne. Detta för att de värnpliktiga ska få ett ärligt och om möjligt mer utvecklat svar på varför saker saknas eller inte passar.

Avvikelse- och olycksrapportering är något som många förband har svårt med. På I 19 har man lyckats med en lösning som samtliga är nöjda med. Det gör att plutonchefer, nära befäl och instruktörer spenderar mindre tid framför datorn och mer tid med de värnpliktiga, samtidigt som rapporteringarna faktiskt blir gjorda. Detta visar också på att man tar avvikelse- och olycksrapporteringen på allvar; man visar på förståelse för att detta utvecklar verksamheten. I 19 är ett föregångsexempel på hur det borde fungera på samtliga förband vid rapportering i PRIO.

Förbandet lyfter intressanta perspektiv på de problem och problemställningar som uppstår i och med beställning av värnpliktiga. Detta är någonting som Pliktrådet kommer att ta vidare. Pliktrådet hoppas, som i alla frågor, att I 19 fortsätter att uppmärksamma dessa frågeställningar. Problematiken med materiel och beställning av värnpliktiga känns uppenbar och det är svårt att förstå varför dessa inte ligger samtidigt. Men även beställningsförfarandet är mycket intressant att höra om och Pliktrådet ska ta med sig kommentarerna.

Pliktrådets medskick och rekommendation är att kompaninämnd bör hållas en gång i månaden och förbandsnämnd en gång varannan månad. Vi uppmuntrar även till en garnisonsnämnd.

Utbildning för förtroendevalda måste ske tidigare, både för förtroendepersoner samt för rekrytskyddsombuden. På de förband där man har både 9-månaders- och 11-månadersinryck innebär detta att det blir två utbildningsperioder. Det är inte acceptabelt att 11-månadersvärnpliktiga måste vänta på denna information tills 9-månadersvärnpliktiga har ryckt in; då förlorar man värdet i deras uppdrag. Gällande LMA vill Pliktrådet uppmärksamma de snabba åtgärderna som vidtogs vid Pliktrådets besök. Denna roll bör dock ha tillsatts tidigare. Till nästa inryck är det LMA som ansvarar för att de förtroendevalda får sin utbildning i tid.

Det är kul att förbundet har ett så stort fortsatt engagemang bland de värnpliktiga, då detta tyder på god stämning och en positiv upplevelse av sin tid som värnpliktig. Vapenfriärendet som nämns vid flertalet gånger i rapporten kommer Plikrådet att titta närmare på, men eftersom den värnpliktige inte tillhörde I 19 kommer det inte att kommenteras i denna rapport.

Avslutning

Förbundet lyfter många intressanta perspektiv och problemställningar, det finns ett stort engagemang för och många idéer på hur värnpliktsutbildningen kan förbättras. Plikrådet hoppas att man sprider dessa idéer även via linjeorganisationen och på förbundet, i övrigt kommer Plikrådet att lyfta dessa resonemang vidare. Förbundet visar på ett engagemang för värnpliktiga och värnpliktsutbildningen samt värderar Plikrådet och Sveriges värnpliktiga högt.

Plikrådet hoppas att vi med denna rapport har förmedlat våra intryck på ett konstruktivt sätt. Vi upplevde besöket positivt, vi blev mycket väl mottagna och förbundet präglas av ett transparent och samarbetsvilligt klimat. Vi har förhoppningar om, och ser fram emot, ett fortsatt gott samarbete mellan Plikrådet och Norrbottens regemente.

Tack för ett givande besök,

Lisa Holmqvist

Arbetsmiljö- och säkerhetsansvarig

Malin Eidmann

Kommunikationsansvarig